

Palo-Eemeli

Emil Rifin muistelmät

Katja Kytölä (Julk.)

PALO-EEMELI

copyright 2019 Katja Kytölä
Kustantaja: BoD – Books on Demand, Helsinki, Suomi
Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa
ISBN: 978-952-330-135-1

PALO-EEMELI

Emil Rifin

Muistelmat

Julkaisija Katja Kytölä

Sisällysluettelo

Esipuhe.....	9
1. Alkusanat.....	13
2. Varhainen lapsuus.....	15
3. Nuoruusvuodet.....	91
4. Palomiehenä Kotkassa.....	105
5. Palo- ja osastopäällikkönä Warkaudessa.....	121
6. Eläkkeellä.....	153
Kuvia.....	229

Esipuhe

Emil kuoli vuonna 1970 ja minä synnyin vuonna 1971. Emme siis koskaan tavanneet. Hän on kuitenkin hyvin elävä minun mielikuvissani ja tarinoissa, joita olen hänestä kuullut ja lukenut. Vuoteen 1981 vietimme kesäisin aikoja Puurtilassa, Emilin paikassa. Minun muistoissani Puurtilassa paistoi aina aurinko ja vesi Komminselässä kimmelsi. Sunnuntaiaamuisin kirkon kellojen sointi kuului hyvin järven yli. Tontti oli suurempi, kuin mitä se nykyisin on. Tontille tultaessa oikealle jäi satumetsä, jossa oli vanhoja, suuria, kuivan harmaita puita. Vasemmalle tuli puucee ja puuliiteri. Pihan keskellä oli viheralue, jolla oli puutarhakeinu ja kiikku meille lapsille kahden puun välissä. Vasemmalla rannassa oli punainen saunarakennus, jossa perheeni kanssa yövyimme saunakammarissa. Oikealla oli kasvimaata, jolla kasvaneiden salaatinlehtien ja retiisien maun pystyn yhä palauttamaan mieleeni. Kasvimaan jälkeen oli maakellari. Siellä oli jännittävää käydä hakemassa mummin kanssa perunoita. Maan multa tuoksui. Myöhemmin, kun paikka oli jo myyty seuraaville omistajille, maakellaria purettaessa sen paikalta oli löytynyt Emilin hautaamia sodanaikaisia aseita.

Itse päärakennus oli ensin vaaleanpunainen, ennen kuin se maalattiin tummanruskeaksi. Pääovelle tultaessa rappujen edusta oli liuskekiveä. Verannan seinällä oli verkkoja ja Lassi-enon sulkapallomailoja. Asuntoon tultaessa oikealla oli

ruokakomero, vanha musta puhelin seinässä ja rappuset yläkertaan. Raput olivat siniset ja muutaman askelman jälkeen oli iso ikkuna etupihalle. Siinä istuin sadepäivinä katsellen ulos. Keittiötä ja olohuonetta en kovin tarkalleen muista, mutta paikan myynnin jälkeen piano ja tammikalusto tulivat perheeseeni. Yläkerrassa oli wc ja kaksi makuuhuonetta, Annelin ja Lassin. Lassin huoneessa oli musta kirjakaappi, joka nykyisin komeilee omassa kodissani. Olen miettinyt, että onko minun kaappini se, jonka Emil valmisti ja josta hän kirjoittaa muistelmissaankin. Vaalin kaappia kuin aarretta. Yläkerrasta pääsi myös parvekkeelle, jossa usein juotiin kahvit ja josta mummini huhui saapuessamme pihatielle.

Päärakennuksen takana oli aitat. Nukuin aitassakin. Aitoissa oli hetekat, kutittavat villatäkit ja vanhoja lehtiä lueskella. Koko tonttia reunusti ihana ranta. Talo oli rakennettu hyvin lähelle rantaa. Laituri on mielikuvissani pisin, mitä olen ikinä nähnyt. Vesi oli kirkasta ja pohja hiekkainen. Siinä rannassa opettelin uimaan. Rannassa kasvoi myös leppää ja oli paikka veneelle. Tulimme yleensä Puurtilaan polkupyörillä vuonna 1972 rakennetun sillan kautta tai veneellä Kommilasta. Lassinon kerrottiin uineen Komminselän poikki ja se oli mielestäni hyvin ihailtavaa. Polkupyörämatkan varrella oli hevosia, kaivo ja kauppa. Tuolta tieltä tunnen jokaisen mutkan yhä. Tosin olen asunut aikuisena itsekin Puurtilassa, parin kilometrin päässä tästä paratiisista. Tuo Lepolaksi nimitetty paikka myytiin vuonna 1981 perikunnalta Sepän pariskunnalle, joilta se edelleen siirtyi seuraaville omistajilleen vuonna 2015. Sepät rakensivat tontille uuden rakennuksen, mutta Emilin rakentama talo seisoo rannassa yhä. Käyn joskus Kommilan rannassa sitä tähyämässä. Katu on nimeltään Paloikankuja ja katu päättyy tähän nimenomaiseen tonttiin.

Emililtä jäi kuollessaan neljä lasta, Ebba, Helvi, Anna-Liisa (Anneli) ja Lauri (Lassi). Ebba kuoli vuonna 1995, Anneli vuonna 2000, Lassi vuonna 2001 ja Helvi vuonna 2002. Ebbalta jäi viisi lasta, Kari, Kaiju, Eeva-Liisa, Airi ja Etti. He kaikki, paitsi Airi, elävät yhä tätä kirjoitettaessa. Helviltä jäi kolme lasta, Lea, Helena ja Anna-Maija. Helena ja Anna-Maija elävät. Anneli ja Lassi olivat lapsettomia. Meitä lapsenlapsenlapsia Emilillä on kaksitoista. Seuraavan ja sitä seuraavan sukupolven tarkempaa tietoa minulla ei ole. Emil, Tyyne ja heidän lapsensa Ebbaa lukuun ottamatta sekä Lea ovat haudattuina Varkauden Könönpellon hautausmaahan. Emilin toisen vaimon Tyynen hautapaikka on Yläkankun hautausmaalla Varkaudessa.

Lassi on kirjoittanut Emilin muistelmat kirjoituskoneella puhtaaksi 1960- luvulla. Nuo liuskat ovat jo hyvin hapertuneet, kellastuneet ja teksti haalentunut. Kirjoittaessani niitä uudelleen sähköiseen muotoon halusin säästää kirjoitusasun ja alkuperäisen kielen. Kieli on ollut erilaista kuin tänä päivänä ja pilkkua ja ja-sanaa on käytetty toisin. Halusin kuitenkin säilyttää muistelmien autenttisuuden, jotta lukija voi todella kuulla Emilin äänen. Myös vieraita sanoja vilisee tekstissä. Googlasin sanat, joita en ymmärtänyt. Niiden merkityksen voi päätellä ainakin sinnepäin, ei googlekaan niitä tiennyt. Sanat voivat olla myös vanhaa paikallismurretta ja Emil oli kotoisin minulle vieraalta alueelta.

Tämän projektini aikana olen ollut yhteydessä Viitasaarelle seurakuntaan ja Viitasaari-seuraan. Olen keskustellut puhelimesta Viitasaari-seurasta Anneli Martinkaupin kanssa ja hän kertoi Emilin mainitsemien paikkojen tuttuudesta. Anneli on lukenut muistelmien Viitasaarta koskevan osuuden. Viitasaari-seura on

tukenut näiden muistelmien julkaisemista. Varkauteen olen ollut yhteydessä museotoimeen, Stora Ensoon ja seurakuntaan. Molemmissa kaupungeissa muistelmia kohtaan on ollut kiinnostusta. Stora Enso on Varkauden tehtaiden ylläpitäjä ja siten myös Emilin aikaisen palokunnan. Ystäväni Tommi Taskinen (Teatteriryhmä Nimettömät) Varkaudesta luki myös muistelmat etukäteen. Hän on näytellyt Emiliä palokunnan 100- vuotisjuhlassa ja kertonut hänestä kesäisellä katujunakierroksella Varkaudessa vuonna 2017.

Emilin lapsenlapsista Kari Sihtolan, Helena Blomqvistin ja Anna-Maija Tolvasen kanssa olen käynyt keskusteluja muistelmista ja Kari erityisesti muistaa Emilin hyvin. Äitini Lea kertoi minulle paljonkin Emilistä ja tämän perheestä. Projektini aikana perehdyin myös kansalaissotaan, jotta ymmärtäisin paremmin tuon ajan ja Emilinkin ajatuksia. Minuun otti yhteyttä myös Martti Laaksonen, joka on Puurtilasta lähtöisin ja hän kertoi myös omia muistojaan Emilistä. Kiitän heitä kaikkia lämpimästi mielenkiinnosta projektiani kohtaan. Kiitän myös Emilin lapsenlapsia luvasta julkaista muistelmat. Emil oli kirjoittanut muistelmansa omille lapsilleen ja lapsenlapsilleen, joten tämä on osa heidän perintöään. Tämä kirja on suoraan vain ja ainoastaan Emilin kynästä, olen toiminut vain välikappaleena. Kiitos myös lukijalle, toivotan sinulle antoisaa aikamatkaa huutolaispojan lapsuuteen Viitasaarelle, nuoruuteen Padasjoelle, Maakeskeen ja Kotkaan sekä vuosikymmenien takaiseen Varkauteen. Itse aion tehdä matkan Viitasaarelle etsimään kiveä, johon Emil kaiversi nimikirjaimensa vuonna 1901.

Helsingissä 27.5.2019

Katja Kytölä

ALKUSANAT

Tuo virkatodistuksessa mainittu "orpo", s. 12.5.1888, alkaa tässä purkaa muistojensa kerää. Se tuntuu omahyväiseltä, kun ei siinä kuitenkaan mitään erikoista ole. Kun lapseni ovat kuitenkin toivoneet, että kirjoittaisin heille muistelmia lapsuudestani ja synnyinseuduiltani, ja kun tässä vanhuutta odotellessa elonaikaakin on jäänyt, koetan heidän toivomuksensa täyttää, samalla hahmotellen elämäni kulun tänne iltapäiville asti.

Tuo muistojen kerä, jonka purkaminen nyt alkaa, on omituinen. Se purkautuu sisältäpäin. Sen langat ovat katkeilleet, se on kuin koinsoymää. Toisinaan sieltä vetää ulos niin heikon säikeen, että juuri ja juuri voi kiinni pitää. Noista pätkistä ja säikeistä, jotka lapsuuden, nuoruuden ja miehuuden muistot ovat säilyttäneet, rupean nyt kertomaan elämäni vaihteita.

I VARHAINEN LAPSUUS

Viitasaaren Keihärinkosken Salmilahdessa, Keihärinkosken myllyn ja Paalalan talon välillä, oli isälläni asunto. Se oli siihen aikaan mäkitupa Samulan talon maalla. Paikan nimi oli Nurkkala. Siinä olen syntynyt, siinä on äitini kuollut, ja siellä alkaa muistini viritä noin neljän vuoden ikäisenä.

Asunto oli sisäänlämpiävä savupirtti, jonka lakeistorvi oli kallellaan, kattona tuohieli malkakatto, jonka päällä painona miehen pään kokoisia kiviä. Eteisessä oli puolikas pistekotaa, jonka pisimmät riu'ut ylettyivät yli katon harjan. Mökin ympärillä kivikkoista ahoa, jolla kasvoi mansikoita. Ikkunan alla pensas, jossa kesällä kasvoi keltaisia kukkia. Kuulin, että kukista saatiin matoryynejä, ja poikaa kiellettiin ottamasta pensaasta kukkia.

Isäni kävi työssä kotikylällä, Keihärin ja Samulan taloissa, sekä Keihärinkosken myllyllä. Äitini kuoleman jälkeen minua hoiti Nurkkalassa isäni isän toinen vaimo, Stiina Kaisa Varis. Hän oli niihin aikoihin lähes 70-vuotias. Mökissä asui, tai ainakin siellä hyvin usein kävi, joku nuorempi naishenkilö. Hän oli kuulemma äitini sukulaisia, enempää en hänestä muista.

Lapsia tai ikäisiäni ei leikkitovereikseni ollut, sillä olin vanhempieni ainoa lapsi. Leikkikaluistani on jäänyt mieleeni ainoastaan yksi. Se oli hyvin kaunis soikea kuvapaperi, peräisin sokeritopan kyljestä. Isäni oli tuonut sen Lyytikäisen kaupasta. Se oli minulle hyvin arvokas, kutsuin sitä nimellä ”tuhat sata”, ja kun se hävisi, kaipasin sitä pitkän aikaa. Talvella olin usein pirtinpenkillä ikkunan edessä polvillani. Puhaltelin ja kielelläni sulattelin savusta ruskettuneeseen, jäiseen ikkunaan tirkistysreikää. Näin siitä joskus hevosia, sillä Samulan talon miehet ajoivat mutaa ja tie kulki lähellä ikkunaa. Joskus miehet tulivat sisälle, istuivat penkillä, ja minä näytin heille sitä koreata kuvapaperia. Kerran niiltä kaatui kuorma, ja tien varteen hangelle jäi musta, iso könkäre, joka oli siinä koko talven. Katselin sitä usein. Illan hämärässä se näytti suurelta, mustalta ukolta. Talvella sitä ei voinut mennä paikan päälle lähemmin katsomaan, lunta oli paljon, ja kun sitten kesällä menin, oli kummitusukkonni sulanut niin vähäpätöiseksi, että en sitä toisten tielle rippuneiden mutakokkareiden joukosta enää tuntenut.

Pari todellista kauhukuvaa jäi tuosta ikkunanpenkiltä mieleeni. Toinen oli kesällä. Siihen matoryynipensaaseen ilmestyi suuria olentoja, joilla oli seipäät päissään. Silloin huusin ja paruin. Stiina-muori otti minut syliinsä, ja se nuorempi naisihminen ajoi lehmät metsään. Oliko toinen tapaus kesällä vai talvella, sitä en muista, mutta ikkunatirkistelyllä sitä olin. Siihen ilmestyi toveriksi mökin musta kissa. Silitinkö sitä vai vedinkö hännästä, sitä en muista. Joka tapauksessa kissa raivostui, käyden hampain kiinni käsivarteeni, ja puri jatkuvasti, vaikka löinkin sitä. Kauhistanut huuto ja parku, ja taas tuli Stiina-muori apuun, ajoi kissan ulos, ja satoi valkoista vaatetta käsivarteeni. Siitä tuli hyvin kipeä käsi, ja sitä kävi hoitamassa vieras naisihminen, toisinaan heitä oli kaksikin. Vispasivat kivikupissa kananmunaa, joka vaahtosi niin, että kuppi oli ihan täysi, repivät isosta valkoisesta kankaasta siteitä,

Emil Rif syntyi vuonna 1888 Viitasaarella. Hän päätyi huutolaispojaksi ja lähti rengiksi jo 14- vuotiaana. Emil kuvaa muistelmissaan tarkasti tuon ajan Viitasaarta ja elämää sekä ihmisiä siellä. Emilin tie vei hänet Padasjoen, Maakesken ja Kotkan kautta Varkauteen.

Varkauteen Emil tuli perustettavaan palokuntaan palopäälliköksi ja tehtaiden talouspäälliköksi vuonna 1917. Tässä toimesta hän toimi eläkeikänsä saakka. Emilin haave oli ollut tulla virkamieheksi. Emil Rifistä on kirjoitettu useissa julkaisuissa Varkauden ja Varkauden palokunnan historian yhteydessä. Tämä kirja on hänen omaa tuotantoaan, mitä ei ole voinut lukea koskaan aikaisemmin. Kirja tuo esille Emilin omat ajatukset, tunteet ja perhesuhteet. Emil Rif tunnettiin sitoutuneena ja intohimoisena palopäällikkönä, mutta hän oli myös hyvin herkkä neljän lapsen isä ja kaksi kertaa naimisissa. Emil Rif kuoli vuonna 1970.

Kirja antaa aikalaiskuvaa erityisesti 1800-1900-lukujen taitteen Viitasaaresta ja Varkaudesta vuosilta 1917-1962. Kirja julkaistaan vuonna 2019, jolloin Varkauden kaupunki täyttää 90 vuotta.

9 789523 301351

BoDTM
BOOKS on DEMAND

www.bod.fi